

12.Хатамов А.Х. Турли этологик типдаги қорақалпоқ сур қоракўл қўйларининг тирик вазн кўрсаткичлари ва унинг динамикаси. //Chorvachilik va naslchilik ishi jurnali. -Тошкент, 2019. -№2. Б. 11-12.

13.Khatamov A. "Relationship of Karakul Sheep Productivity with Their Ethological Characteristics." International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences 1.6 (2021): 156-158.

14.Kh K. A. Growth and Development of Young Karakul Sheep of Different Ethological Types //Texas Journal of Agriculture and Biological Sciences. – 2023. – Т. 12. – С. 22-25.

UO‘K: 636.32/.38.084

PROBIOTIK BILAN OZIQLANTIRILGAN NASLLI QO‘CHQORLARDAN OLINGAN AVLODLAR SIFATINI BAHOLASH

A.X.Xatamov–q.x.f.d (PhD), katta ilmiy xodim,

J.B.Qozoqov–mustaqil izlanuvchi

Qorako‘lchilik va cho‘l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti

Annotatsiya. Maqolada naslli qorako‘l qo‘chqorlaridan olingan qo‘zilarning tirik vazni, gul tipi, gul sinfi, o‘rganish natijalari keltirilgan.

Kalit so‘zlar: qorako‘l qo‘yi, probiotik, ozuqaviy qo‘shimcha, tirik vazn, gul sinfi.

Summary. The article presents the results of the study of live weight, flower type, Flower class, of lambs from breeding Blackbird Rams.

Key words: Karakul sheep, breeding rams, probiotic, food supplement, live weight, class.

Kirish. Qishloq xo‘jaligi hayvonlarining xo‘jalik foydali xususiyatlaridan biri bu ularning tirik vazni hisoblanadi. Chunki, ko‘plab belgilar bilan ijobiy korrelyatsion bog‘liqlikka ega. Shu nuqtai nazardan qorako‘l qo‘ylarini urchitishda tirik vazniga e‘tibor qaratish ulardan olinadigan mahsulotning yuqori bo‘lishini ta‘minlaydi.

Qorako‘l qo‘ylarining tirik vazni yuqori darajada namoyon bo‘lishiga ularning zotdorligi, oziqlantirish va tashqi muhit omillari u yoki bu darajada ta‘sir ko‘rsatishi tadqiqotlardan ma‘lum.

Qorako‘l qo‘ylarining tug‘ilgan vaqtdagi tirik vazni muhim ko‘rsatkich bo‘lib, qo‘zilarning voyagan yetish davrida mahsuldorligi va genetik potensialining qay darajada yuzaga chiqishi to‘g‘risida fikr yuritishga yordam beradi. Shu sababli, qo‘chqorlarning nasl xususiyatlarini baholashda ulardan olingan avlodlarning tug‘ilgan vaqtdagi tirik vaznini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlarda olingan ma‘lumotlarga asosan probiotiklar hayvon organizmida (oshqozon ichaklarda) ovqat hazm qilish jarayonini yaxshilash, sovliqlarning sut miqdorining oshishi hamda kimyoviy tarkibi miqdor jihatdan yaxshilanishi aniqlangan [6].

Qo'ylarning o'sish ko'rsatkichlarini yaxshilashda ekstruderlangan ozuqalar, probiotiklardan foydalanish yaxshi samara beradi [3, 4, 5].

Tadqiqotlarda "Barokat" yemidan foydalanilganda 4-4,5 oylikda tajriba guruhi nazorat guruhidagi qo'zilaridan tirik vazn ko'rsatkichi 3,3 kg yoki 12,8%, 6 oylikda esa 3,5 kg yoki 11,7% yuqori o'sish ko'rsatkichlariga ega bo'lganligi kuzatilgan. Tajriba davomida qo'zilarining mutlaq o'sish ko'rsatkichi 4-4,5 oylikda tajriba guruhida 25,18 kg ni tashkil qilib, kunlik o'sish tajriba guruhida nazorat guruhidan 25,0 gram yoki 15,4%, 6 oylikda tajriba guruhi, nazorat guruhidan kunlik o'sish 5,0 gram, 3,1% ga yuqori ko'rsatkich namoyon qilgan [1]. Bu esa ekstruderlangan ozuqalar bilan oziqlantirish orqali qorako'l qo'ylari tirik vaznini barcha yosh davrlarida yuqori bo'lishini ta'minlashini anglatadi. Umuman olganda tirik vaznning barcha yosh davrlarida yuqori bo'lishi ularda go'shtdorlikning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini bashorat qilish mumkin.

Tadqiqotning maqsadi. Qorako'l qo'chqorlarini avlodlar tirik vazni, gul tipi, gul sinfiga qarab baholashdan iborat.

Tadqiqot uslublari. Tadqiqotlar Samarqand viloyati Nurobod tumani "Saxoba ota" MCHJ da amalga oshirildi. Tajriba va nazorat uchun 20 boshdan erkak qo'zilar tanlab olindi.

Guruhlar bir xil sharoitda saqlandi va oziqlantirildi va tajriba guruhidagi naslli qo'chqorlarga "Aktivil-3" probiotigi qo'llanmasiga asosan, 1 kunda 300 gr/t miqdorda berib borildi.

Tarkibi: 1 kg probiotik ozuqa qo'shimchasi tarkibida: Clostridium butyricum 1 * 10⁹ KHB/kg, Bacillus licheniformis 1 * 10¹² KHB/kg, Bacillus subtilis 1 * 10¹² KHB/kg. Bakteriyalarning umumiy soni: Bacillus 2*10¹² KHB/kg, Clostridium 1*10⁹ KHB/kg. Koloniya hosil qiluvchi, yordamchi moddalar: kalsiy karbonat yoki dekstrin. **Chiqarilish shakli:** Kukun.

Qo'zilarining tirik vazni tug'ilganda, elektron tarozida 100 gr aniqlikda o'lchandi.

Naslli qo'chqorlardan olingan avlodlarning sinflilik ko'rsatkichi qo'llanmada keltirilgan ta'riflarga asoslanib "Qorako'lchilikda naslchilik ishlarini yuritish va qo'zilarni baholash bo'yicha qo'llanma" baho berildi [7].

Tajribadan olingan ma'lumotlar variatsion statistika usulida qayta ishlandi. (Н.А.Плохинский, 1969) [2].

Tadqiqot natijalari. Tadqiqotlarda turli xil yoshdagi qo'chqorlardan olingan avlodlarning tirik vazn ko'rsatkichlari bo'yicha olingan natijalar quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Olingan avlodlarning tug'ilgandagi tirik vazni, n=30

Qo'chqorlar guruhi	Qo'chqorlar yoshi			
	1,5 yosh		2,5 yosh	
	X±Sx	C _v	X±Sx	C _v
Tajriba	4,34±0,04	5,56	4,41±0,05	5,7
Nazorat	4,25±0,04 ^x	5,51	4,33±0,05	6,18

Izoh: $x=P < 0,05$

Naslli qo'chqorlardan olingan avlodlarning tug'ilgandagi tirik vazni bo'yicha tahlillar shuni ko'rsatadiki, probiotik qabul qilgan naslli qo'chqorlardan olingan avlodlar tirik vazni nazorat guruhiga nisbatan ustun bo'lgan. Xususan 1,5 yoshli tajriba guruhidagi naslli qo'chqorlardan olingan avlodlar tirik vazni nazoratga nisbatan 0,9 kg yoki 2,1% ustunlikka erishgan. 2,5 yoshli naslli qo'chqorlarda ham tajriba guruhi ustunlikka erishgan bo'lib, ustunlik ko'rsatkichi 0,08 kg yoki 1,8% ni tashkil qilgan. Shuningdek, 2,5 yoshli tajriba guruhidagi naslli qo'chqorlarning ko'rsatkichi 1,5 yoshdagi tajriba va nazorat guruhidagi naslli qo'chqorlardan ustun bo'lgan. Ustunlik ko'rsatkichi 0,07 va 0,16 kgni tashkil qilgan.

Tadqiqotlar davomida urug'lantirish davrida turli yoshli naslli qo'chqorlardan foydalanib olingan avlodlarning sinflilik ko'rsatkichlari baholanib, quyidagi 2-jadvalda o'z aksini topgan.

2-jadval

Olingan avlodlarning sinflari, % ($X \pm S_x$)					
Qo'chqorlar guruhi	n	Elita	1-sinf	2-sinf	Elita va 1-sinfi qo'zilar chiqimi
1,5 yoshli qo'chqorlar avlodlarida					
Tajriba	120	23,33 $\pm$ 3,86	61,66 $\pm$ 4,43	15,0 $\pm$ 3,25	85,0
Nazorat	111	21,62 $\pm$ 3,90	61,26 $\pm$ 4,62	17,11 $\pm$ 3,57	82,88
2,5 yoshli qo'chqorlar avlodlarida					
Tajriba	135	25,18 $\pm$ 3,73	63,70 $\pm$ 4,13	11,11 $\pm$ 2,70	88,89
Nazorat	126	23,02 $\pm$ 3,75	63,49 $\pm$ 4,28	13,49 $\pm$ 3,04	86,50

Jadval ma'lumotlari (2-jadval) tahlili shuni ko'rsatadiki, 1,5 yoshlik yoshdagi nazorat guruhidagi qo'chqorlardan olingan avlodlarning 21,62% elita sinfiga mansub bo'lib, elita va birinchi sinfli qo'zilar salmog'i 82,88% ni tashkil qilgan. Tajriba guruhida elita sinfli avlodlar salmog'i ortgan (1,71%), I sinfli avlodlar miqdorida farqlanish yuqori emas (0,4%) va II sinfli avlodlar salmog'i kamaygan (2,11%). Elita sinfli avlodlar salmog'ining ortishi asosan II sinfli avlodlar salmog'ining kamayishi hisobiga yuzaga kelgan.

Tadqiqotlar davomida sun'iy urug'lantirish davrida 2,5 yoshdagi naslli qo'chqorlardan foydalanilgan. Shuningdek, tajriba guruhi ratsioniga "Aktivil-3" probiotigi 1 kunda 300 gr/t miqdorda 30 kun davomida qo'shilgan. Jadval tahlillariga ko'ra 1,5 yoshdagi naslli qo'chqorlar ko'rsatkichiga nisbatan sifat jihatdan yaxshilanish yuzaga kelgan. Tajriba guruhi nazorat guruhiga nisbatan solishtirganda elita sinfli avlodlar salmog'i 2,16 foiz yuqori, II sinfli avlodlar salmog'i kam bo'lganligi aniqlandi.

Tajriba guruhi (2,5 yosh) 1,5 yoshli naslli qo'chqorlar ko'rsatkichlari bilan solishtirganda elita sinfli avlodlar miqdori nazorat guruhidan 3,56%, tajriba guruhidan 1,85% yuqori bo'lganligi aniqlangan.

Xulosa qilib aytganda, "Aktivil-3" probiotigi berilgan naslli qo'chqorlarning belgilarning naslga berilish ko'rsatkichi yuqori bo'lganligini ta'minlagan. Shuningdek, naslli qo'chqorlar 2,5 yoshda 1,5 yoshga nisbatan nasldorlik xususiyatlari yuqoriroq namoyon bo'lgan. Olingan natijalarga probiotiklar tarkibidagi foydali bakteriyalarning ijobiy ta'sir etganligi bilan izoh berish mumkin.

Foydalanilgan adabyotlar ro'xati

1. Normuminova M., Xatamov A.X. "Barokat" yemini qorako'l qo'zilar o'sish ko'rsatkichlariga ta'siri. // "Cho'l chorvachiligi, ekologiyasi, yaylov agrofitosenozlarini yaratishning dolzarb muammolari" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. Samarqand 2023-y, 120-122 b.
2. Плохинский Н.А. Руководства по биометрии для зоотехников. – Москва 1969 г, 256 с.
3. Xatamov A., Normuminova M., Qozoqov J. B. THE USE OF INNOVATIVE METHODS IN FEEDING KARAKUL SHEEP //Conferencea. – 2022. – С. 127-131.
4. Xatamov A., Qozoqov J. B. The Effect Of Probiotics On Dairy Products //Texas Journal of Agriculture and Biological Sciences. – 2022. – T. 10. – С. 130-132.
5. Xatamov A., Normuminova M. The effect of "barakat" fertilizer on the growth indicators of lambs and the milk production of children. ISSN: 2776-0979, In Volume 3, Issue 11 of Web of Scientist: International Scientific Research Journal. Nov., 2022. PP. 1550-1553 <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/NRKCT>
6. Qozoqov, J., & Xatamov, A. (2023). Qorako'l qo'ylari sut mahsuldorligi va sutining kimyoviy tarkibiga probiotiklarning ta'siri. Chorvachilik Va Naslchilik Ishi Jurnali. 2023 Y. №03. 26-28 B.
7. Юсупов С., Газиев А, Бобоқулов Н. Фазилов У, Хакимов У. Қоракўлчиликда наслчилик ишларини юритиш ва кўзиларни баҳолаш (бонитировка қилиш) бўйича қўлланма. //Қўлланма. –Тошкент, 2015. 31 Б.

UO'K: 636.32/.38.084.4

BO'Q'OZLIK DAVRIDA SEMIZLIK DARAJASI PAST BO'LGAN QORAKO'L SOVLIQLAR RATSIONIDA KO'P FUNKSIYALI OZUQA QO'SHIMCHASIDAN FOYDALANISHNING QO'ZILAR O'SISH VA RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

B.S.Yaxyayev–“Oziqlantirish va saqlash” bo‘limi mudiri,
q.x.f.d., dotsent, ybs72@mail.ru¹,

Z.B.Suyunova-kafedra dotsenti v.v.b., q.x.f.f.d. (PhD),
zulfiyasuyunova1@gmail.com²

***Qorako'lchilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti¹,
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalari universiteti²***

Annotatsiya. Qorako'l qo'ylari bo'g'ozlikning ikkinchi davri qish va bahorning birinchi mavsumiga to'g'ri keladi. Bu mavsumda yaylov ozuqalarining to'yimliliği past bo'lganligi uchun qo'shimcha ozuqalari bilan oziqlantiriladi. Qo'ylarning bo'g'ozlik davrida vitamin va minerallar yetishmovchiligi modda almashinuv jarayonlariga salbiy ta'sir etadi va ualrdan tug'ilgan avlodlarning o'sish va rivojlanishiga salbi ta'sir etadi. Mazkur tadqiqotda semizlik darajasi past bo'lgan bo'g'ozlikning ikkinchi davridagi qorako'l sovliqlar ratsioniga probiotik, askorbin

16	Turanov M.H., Boltayev A.J. Buxoro suriga mansub olmos va kumushsimon rangbaranglikdagi qo'ylardan olingan avlodlarda jun-tola qoplami sifat va o'lchamli ko'rsatkichlarining o'zgaruvchanligi	59
17	Urinboyeva M.M. Turli juftlash variantlaridan olingan avlodlarning rangbarangligi	62
18	Yarmanov M.S. Sur rangli qorako'l qo'ylarini pigmentlanish darajasi va rang tekisligi bo'yicha seleksiyalash samaradorligi	64
19	Akbarova M.V., Abdixalilov A.S., Mamatov B.S. Qorako'l qo'ylarini yirikligi bo'yicha turli juftlashdan olingan avlodlarda gul enining namoyon bo'lishi	67
20	Alimova M.A. Konstitutsiya tiplari bo'yicha qorako'l qo'zilarining tirik vazn dinamikasi	70
21	Rajabov O.T. Turli gul tipiga mansub qo'zilarining gul uzunligi va kengligi bo'yicha taqsimlanishi	73

II. CHO'L CHORVACHILIGIDA OZIQLANTIRISH VA MAHSULOT ISHLAB CHIQARISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

22	Shaptakov E.S., Yaxyayev B.S., Popova V.V. Semizlik darajasi past bo'lgan bo'g'oz qorako'l sovliqlar ratsionida ko'p funksiyali ozuqa qo'shimchasidan foydalanish	77
23	Xatamov A.X. Tirik vazn mahsuldorlikni belgilovchi asosiy ko'rsatkich	81
24	Xatamov A.X., Qozoqov J.B. Probiotik bilan oziqlantirilgan naslli qo'chqorlardan olingan avlodlar sifatini baholash	84
25	Yaxyayev B.S., Suyunova Z.B. Bo'q'ozlik davrida semizlik darajasi past bo'lgan qorako'l sovliqlar ratsionida ko'p funksiyali ozuqa qo'shimchasidan foydalanishning qo'zilar o'sish va rivojlanishiga ta'siri	87
26	Яхяев Б.С., Турсунов Ж. Органолептические и физико-химические показатели воды для контроля культивирования микроводоросли <i>chlorella vulgaris</i>	92
27	Maxammatova D., Gaziyeu A. Qora rangli qorako'l qo'zilarining turli yosh doirasidagi tirik vaznining o'zgarish dinamikasi	95
28	Oqboyev F.B., Klichev Z.S. Qashqadaryo viloyatining turli ekologik hududlarida qorako'l qo'zilar tirik vaznining o'zgaruvchanligi	97
29	Попова В.В., Турсунов Ж. Влияние степени минерализации воды в водоисточниках пустынных пастбищ на продуктивность каракульских овец	100
30	Mamatov B.S., Turanov M.H. Mo'g'ulistondan keltirilgan bayad zotli qo'ylarning moslashuvchanlik va ayrim mahsuldorlik xususiyatlarini o'rganish bo'yicha birlamchi mulohazalar	104
31	Nomozova O.I., Aripov U.X. Turli rangdagi qorako'l qo'ylarinining tirik vazni, teri sathi va mahsuldorlik xususiyatlarining yuzaga chiqishi	109